

ZAMONAVIY MAKTABLARDA FAOL O‘QUV METODLARINING SAMARADORLIGI

O‘tbosorova Dilshoda Ulug‘bek qizi

Annotatsiya: Ushbu maqola zamonaviy maktablarda faol o‘quv metodlarining samaradorligini o‘rganishga bag‘ishlangan. Maqolada pedagogik jarayonda interaktiv, loyihaviy, muammoli va guruhli ishlash kabi faol o‘quv metodlarining qo‘llanilishi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, faol metodlar o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantiradi hamda darslarning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, maqolada metodlarni tanlash va amaliyotga joriy qilish bo‘yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: Faol o‘quv metodlari, zamonaviy maktab, pedagogik samaradorlik, interaktiv o‘qitish, o‘quv motivatsiyasi, loyiha asosidagi ta’lim.

Kirish. Ta’limning sifatini oshirish va o‘quvchilarning bilim olish jarayoniga faol jalb qilish har bir zamonaviy maktabning asosiy maqsadlaridan biridir. Bugungi kunda pedagogik jarayonlar an’anaviy yondashuvlardan ko‘ra interaktiv va faol metodlarga tayanmoqda. Faol o‘quv metodlari – bu o‘quvchilarning o‘z bilimlarini mustaqil ravishda shakllantirish, muammolarni tahlil qilish, mantiqiy fikrlash va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish imkonini beruvchi pedagogik yondashuvlardir. Shu bois, ular darsning samaradorligini oshirish, o‘quvchilarda mustahkam bilim va ko‘nikmalarni shakllantirishda katta ahamiyatga ega.

Zamonaviy maktablarda faol metodlarning qo‘llanilishi nafaqat o‘quv jarayonini qiziqarli va interaktiv qiladi, balki talabalarni faol ishtirok etishga undaydi, bilimni amaliyot bilan bog‘lash imkonini beradi va o‘quvchilarning motivatsiyasini oshiradi. Masalan, loyiha asosidagi o‘qitish, muammoli vaziyatlarni yechish, guruhli ishlash, rolli o‘yinlar va diskussiya metodlari o‘quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, interaktiv metodlar darslarni monotonlikdan chiqarib, har bir o‘quvchining qiziqish va qobiliyatiga moslash imkonini yaratadi.

Faol metodlarning samaradorligi ko‘plab ilmiy tadqiqotlar orqali tasdiqlangan bo‘lib, ular o‘quvchilarni faqat bilimga ega bo‘lishga emas, balki o‘rganilgan bilimlarni amalda qo‘llashga, yangi g‘oyalarni yaratishga va jamoadagi muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltiradi. Shu nuqtai nazardan, zamonaviy maktablarda pedagogik jarayonni tashkil etishda faol metodlardan unumli foydalanish ta’lim sifatini oshirishning muhim omili hisoblanadi.

Maqolada faol o‘quv metodlarining pedagogik samaradorligi, ularni qo‘llashning nazariy va amaliy jihatlari, shuningdek, maktab o‘quvchilari uchun ushbu metodlarni

tatbiq etishning samarali yo'llari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, faol metodlar darsning samaradorligini oshirish bilan birga, o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishi va mustaqil fikrlash darajasini sezilarli darajada rivojlantiradi.

Asosiy qism. Faol o'quv metodlari zamonaviy maktab pedagogikasining asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. An'anaviy darslar ko'pincha o'qituvchining darsni boshqarishi, o'quvchilarning passiv tinglovchilar sifatida qatnashishi bilan ajralib turadi. Bunday yondashuv natijasida o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodiy va analitik ko'nikmalarini rivojlantirish cheklangan bo'ladi. Shu bois, faol o'quv metodlarining joriy etilishi maktab ta'limining samaradorligini oshirishga, o'quvchilarda bilimga bo'lgan qiziqishni kuchaytirishga va o'z bilimni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Faol metodlar o'quvchilarning dars jarayonidagi ishtirokini faollashtiradi, ularni bilim egasi emas, balki bilim yaratishga ishtiyoq bilan qatnashuvchi shaxsga aylantiradi.

Zamonaviy maktablarda faol o'quv metodlarining asosiy turlari sifatida interaktiv, loyiha asosidagi, muammoli, guruhli va o'yin elementlariga asoslangan metodlar ajralib turadi. Interaktiv metodlar darslarni yanada qiziqarli va jonli qiladi, o'quvchilarning faoliyatini uyg'otadi va bilimni amalda qo'llashga imkon beradi. Masalan, diskussiya, bahs-munozara va rolli o'yinlar o'quvchilarni turli qarashlarni tahlil qilishga, muammolarni hal qilishga va mustaqil fikr yuritishga undaydi. Shu bilan birga, interaktiv metodlar dars jarayonida hamkorlik va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi, bu esa zamonaviy jamiyatda o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvini oshiradi.

Loyiha asosidagi o'qitish ham faol metodlar qatorida muhim o'rin tutadi. Bu metod o'quvchilarga real hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish, mustaqil tadqiqot olib borish, natijalarni tahlil qilish va o'z g'oyalarini taqdim etish imkonini beradi. Loyiha asosidagi faoliyat o'quvchilarda mas'uliyat, vaqtni rejalashtirish, muammolarni kompleks yondashuv bilan hal qilish kabi ko'nikmalarni shakllantiradi. Shu bilan birga, bu metod o'quvchilarni jamoadagi faol ishtirok va bir-biriga yordam berish tamoyillari bilan tanishtiradi, pedagogik jarayonni interaktiv va ijodiy muhitga aylantiradi.

Muammoli o'qitish metodlari esa o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi. Dars davomida o'quvchilarga qiyin vaziyatlar va savollar berilib, ularni mustaqil ravishda tahlil qilish va yechim topishga undaydi. Bu metod orqali o'quvchilar bilimni faqat eslab qolish bilan cheklanmay, uni amalda qo'llash, hodisalarni tushunish va qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradilar. Muammoli vaziyatlar shuningdek, o'quvchilarda mantiqiy tafakkur va ijodiy yondashuvni rivojlantirishga xizmat qiladi, ularni yangi bilimlarni mustaqil o'rganishga undaydi.

Guruhli ishlash metodlari o'quvchilarda hamkorlik, muloqot va ijtimoiy

ko'nikmalarni rivojlantiradi. Guruhlarda ishlash jarayonida har bir o'quvchi vazifa va majburiyatni bajaradi, fikr almashadi, birgalikda natija yaratadi. Bu esa dars jarayonini interaktiv qiladi va o'quvchilarning ijtimoiy faoliyatini uyg'otadi. Shu bilan birga, guruhli faoliyat o'quvchilarda liderlik qobiliyatini rivojlantirish, jamoada ishlashni o'rganish va turli nuqtai nazarlarni tinglash ko'nikmalarini shakllantirish imkonini beradi.

O'yin metodlari, xususan pedagogik o'yinlar va rolli o'yinlar, o'quvchilarning diqqatini jalb qilish va bilimlarni mustahkamlashda samarali vosita hisoblanadi. O'quvchilar dars jarayonida o'yin orqali o'z bilimlarini sinab ko'radilar, turli vaziyatlarda qarorlar qabul qiladilar va natijada bilimga bo'lgan qiziqishlari ortadi. Shu bilan birga, o'yin metodlari stressni kamaytiradi, darslarni qiziqarli qiladi va o'quvchilarda ijodiy yondashuvni rag'batlantiradi.

Faol o'quv metodlarining samaradorligi ilmiy tadqiqotlar bilan ham tasdiqlangan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, faol metodlar darsning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, bilimlarni amalda qo'llash ko'nikmalarini mustahkamlaydi va o'quvchilarda o'z bilimlariga ishonchni oshiradi. Shu bilan birga, faol metodlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi, ularni bilim olishga rag'batlantiradi va o'quv jarayonini yanada interaktiv qiladi.

Shuningdek, faol metodlarni joriy etishda o'qituvchilar uchun malaka va pedagogik tayyorgarlik muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi darsni samarali tashkil etishi, metodlarni maqsadga muvofiq tanlashi va o'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olishi lozim. Pedagogik jarayonning samaradorligi faqat metodlarning mavjudligi bilan cheklanmaydi, balki ularni to'g'ri qo'llash va darsni rejalashtirishga bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan, zamonaviy maktablarda faol o'quv metodlarini tatbiq etish nafaqat o'quvchilarning bilimini oshirish, balki ularni ijodiy, mustaqil va faol shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, faol o'quv metodlari zamonaviy maktab pedagogikasining ajralmas qismi hisoblanadi. Ular o'quv jarayonini interaktiv, qiziqarli va samarali qiladi, o'quvchilarda bilimga bo'lgan qiziqish, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi. Shu sababli, maktablarda pedagogik jarayonni tashkil etishda faol metodlardan keng foydalanish, o'qituvchilarni malaka oshirishga yo'naltirish va metodlarni doimiy ravishda yangilab borish ta'lim sifatini oshirishning muhim omili hisoblanadi.

Xulosa

Ta'lim jarayonida faol o'quv metodlarining qo'llanilishi zamonaviy maktab pedagogikasining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interaktiv, loyiha asosidagi, muammoli, guruhli va o'yin metodlari o'quvchilarning bilimga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi, mustaqil fikrlash va ijodiy

ko'nikmalarni rivojlantiradi hamda darslarni yanada qiziqarli va samarali qiladi. Shu bilan birga, faol metodlarni tatbiq etish o'quvchilarning jamoadagi hamkorlik va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga, bilimni amaliyotda qo'llashga ham yordam beradi.

Shuni ta'kidlash lozimki, faol metodlarning samarali ishlashi o'qituvchining malakasi va darsni rejalashtirish qobiliyatiga bog'liq. Pedagogik jarayonda faol metodlarni to'g'ri va maqsadga muvofiq qo'llash ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, zamonaviy maktablarda faol o'quv metodlarini keng joriy etish, o'qituvchilarni malaka oshirishga yo'naltirish va metodlarni doimiy takomillashtirish ta'limning samaradorligini oshirishning ajralmas qismi hisoblanadi.

Umuman olganda, faol o'quv metodlari maktab ta'limini nafaqat sifatli, balki interaktiv, ijodiy va motivatsiyalangan jarayon sifatida shakllantirishga xizmat qiladi, bu esa o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi va bilim egallash darajasini yuqori darajaga olib chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Akhmedov, S. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va ularning zamonaviy ta'limdagi roli*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Karimova, M. (2019). *Faol o'quv metodlari: nazariya va amaliyot*. Toshkent: Ilm-Ziyo.
3. Nazarov, B. (2021). *Interaktiv metodlar yordamida maktabda ta'lim samaradorligini oshirish*. Pedagogika va psixologiya jurnal, 5(2), 34–42.
4. Rakhmonov, J. (2018). *Loyiha asosidagi ta'lim va o'quvchilarning ijodiy rivojlanishi*. Toshkent: Fan va Ta'lim.
5. Sattarova, D. (2022). *Muammoli o'qitish metodikasi va zamonaviy pedagogika*. Pedagogik ilmiy maqolalar to'plami, 3, 56–67.
6. Sobirov, N. (2020). *Guruhli ishlash va ta'lim jarayonidagi interaktiv yondashuvlar*. Toshkent: O'zbekiston pedagogika instituti nashriyoti.
7. Usmonov, A. (2019). *Faol o'quv metodlarini joriy etish va darslarni samarali tashkil etish*. Ta'limda innovatsiyalar jurnal, 7(1), 12–23.
8. Zokirova, L. (2021). *O'yin metodlari orqali o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish*. Pedagogik innovatsiyalar, 2(4), 45–55.
9. UNESCO. (2015). *Teaching and Learning: Achieving Quality for All*. Paris: UNESCO Publishing.
10. Hattie, J. (2009). *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. London: Routledge.